

Готовність навчального закладу до інноваційного розвитку: обґрунтування критеріїв

Валерій ДАНИЛЕВСЬКИЙ,

начальник управління освіти і науки
Черкаської обласної державної адміністрації

Нові реалії політичного, соціально-економічного та культурно-освітнього розвитку країни актуалізують вимогу сприяння становленню особистості, здатної протистояти викликам часу. Це, своєю чергою, вимагає суттєвих змін у системі освіти. Тому одним із пріоритетних напрямів державної політики у галузі освіти є підтримка навчальних закладів, які модернізують зміст, структуру, форми, методи, засоби навчання та виховання, забезпечуючи доступність до якісної освіти, гідне входження України в європейський освітній простір.

У цьому контексті наголосимо, що відповідно до Концепції Нової української школи перед освітянською громадою постають завдання оновлення діяльності кожного навчального закладу на основі пошуку і застосування інноваційних засобів, методів та прийомів, спрямованих на підвищення якості української системи освіти [6].

На наш погляд, важливим чинником модернізації сучасної освіти є інноваційна діяльність навчального закладу, спрямована на розроблення та впровадження ефективних технологій навчання, виховання та розвитку учнів, управління школою та професійним розвитком педагогів.

Прагнення вирішити ці важливі завдання спричинило упровадження у Черкаській області цільової програми «Інноваційні школи Черкащини», що затверджена рішенням Черкаської обласної ради від 07.10.2016 № 9-2/VII та має на меті створення організаційних, науково-методичних, кадрових та матеріально-технічних умов для перспективного розвитку навчальних закладів Черкаської області, оптимізації упровадження інновацій в освітній процес з урахуванням сучасних світових тенденцій, підвищення ефективності та якості регіональної системи освіти.

У листопаді–грудні 2016 р. відбувся конкурсний відбір навчальних закладів області – учасників означеної Програми. З метою забезпечення демократичності, об'єктивності та прозорості конкурсного відбору було створено *організаційний комітет* та затверджено склад *журі конкурсного відбору*, до якого залучили провідних науковців ДНУ «Інститут модернізації змісту освіти», спеціалістів управління освіти і науки Черкаської облдержадміністрації, науково-педагогічних працівників Комунального навчального закладу «Черкаський обласний інститут післядипломної

освіти педагогічних працівників Черкаської обласної ради», найдосвідченіших методистів та педагогічних працівників області, представників обласних громадських організацій, які здійснюють свою діяльність у сфері децентралізації освітньої галузі.

Крім цього, було затверджено *критерії та індикатори для конкурсного відбору* шкіл – учасниць цільової обласної програми «Інноваційні школи Черкащини», які дали можливість у кожному районі та місті області визначити навчальні заклади, які стали б лідерами інноваційного розвитку з урахуванням світових тенденцій модернізації освітньої діяльності.

Передусім, зазначимо, що *критерій* (від грец. *kriterion*) якості освіти розуміємо як ознаку, мірило оцінки або судження про досягнуту якість освіти [7, с. 59]. Ми також зважали на положення про якість освіти як збалансовану відповідність певного освітнього рівня загальної середньої освіти численним потребам, цілям, умовам, затвердженим освітнім нормам і стандартам, яку визначають для управління процесом поліпшення встановленої якості шляхом обраного набору критеріїв і показників для різнобічного оцінювання системи освіти за її зовнішніми та внутрішніми параметрами [4, с. 1017].

Зауважимо, що за допомогою визначених критеріїв необхідно було не лише оцінити результати та зробити об'єктивні висновки щодо результативності та ефективності педагогічної діяльності навчальних закладів, а й відобразити їх освітньо-розвивальний потенціал та спрогнозувати можливі перспективи подальшого інноваційного розвитку шкіл – учасниць конкурсного відбору. Іншими словами, під час діагностико-аналітичного дослідження стану і

процесу розвитку навчальних закладів обрані нами критерії та індикатори дали змогу зробити системний висновок про особливості функціонування, напрями вдосконалення та тенденції подальшого поступу на перспективу. При цьому важливо було оцінити саме інноваційний потенціал кожної школи, тобто ефективність механізмів стійкого функціонування і розвитку, що, своєю чергою, допомогло визначити оптимальний шлях поліпшення результатів діяльності навчального закладу.

З огляду на означені вимоги, критерії та індикатори для конкурсного відбору шкіл – учасниць цільової обласної програми «Інноваційні школи Черкащини» – визначали за результатами опрацювання наукових доробків з проблеми керівництва інноваційними процесами у регіональній системі освіти (Л. Ващенко, [1]); управління інноваційною діяльністю загальноосвітнього навчального закладу (Л. Даниленко, [3]); методики та технології оцінювання діяльності сучасної школи (О. Ляшенко, Т. Лукіна, І. Булах та ін., [7]); теоретико-методичних основ підготовки керівників до оцінювання результатів діяльності загальноосвітнього навчального закладу (Г. Єльнікова, В. Куценко, В. Маслов та ін., [8]) та інших наукових праць з означеного питання.

Зокрема, Г. Єльнікова пропонує оцінювати освітню діяльність навчального закладу за такими напрями: оновлення змісту шкільної освіти; оцінювання навчальних досягнень учнів; створення системи моніторингу якості освітнього змісту; здійснення нових підходів до управління ЗНЗ на засадах гуманізації, демократизації, громадянськості та автономії; створення позитивного мікро- та макросередовища діяльності колективу навчального закладу; організація профільного навчання у старшій школі; набуття учнями життєвих ціннісних орієнтацій, формування в них соціальних, комунікативних, громадянських, полікультурних, інформаційних компетентностей, прагнення до саморозвитку, здатності до продуктивної творчої праці; забезпечення умов для підвищення кваліфікації педагогічних кадрів у системі післядипломної освіти [5].

Кваліметрична модель оцінювання діяльності ЗНЗ, розроблена Г. Єльніковою, охоплює такі критерії:

- визначення рівня можливостей школи для здійснення навчальної діяльності;
- окреслення рівня результативності діяльності загальноосвітнього навчального закладу;
- створення системи управління;
- організація навчально-виховного процесу;
- організація роботи з педагогічними кадрами;
- матеріально-технічне та фінансове забезпечення діяльності школи;
- організація у системі «Школа – сім'я – соціальне середовище»;

- соціальний захист, адаптація, збереження та зміцнення здоров'я учнів і працівників;
- стан навчальних досягнень випускників;
- стан соціальної адаптації учнів;
- виявлення ступеня впливу школи на розвиток учнів, формування соціально зрілої особистості громадянина України [там само].

Особливий інтерес для нас становили думки вчених-економістів із актуальних питань управління сталим інноваційним розвитком підприємств різних галузей економіки та визначення критеріїв й індикаторів успішності їх розвивального поступу. Це, на наше переконання, може сприяти оновленню поглядів на критерії успішного розвитку закладів освіти.

Наприклад, дослідниця І. Федулова, оцінюючи рівень готовності підприємства до інноваційного розвитку, виокремила важливі характеристики підприємства, сприйнятливої до інновацій. Спробуємо інтерпретувати їх у контексті інноваційної діяльності освітнього закладу:

- наявність умов для проведення пошуково-дослідницької роботи;
- можливість упровадження розроблених інновацій у масову педагогічну практику;
- сприятливість техніко-технологічного (матеріально-технічного) стану для інноваційної діяльності закладу освіти;
- організаційне, кадрове й фінансове забезпечення інноваційної діяльності;
- наявність можливостей для популяризації розроблених інновацій в освітньому просторі області та країни;
- доступ до нової науково-педагогічної інформації та можливості її використання в інноваційному процесі [9, с. 37–40].

Деякі інші акценти у критеріях оцінювання готовності підприємства до інноваційної діяльності розставлено у дослідженні В. Гусева та О. Мужилко [2, с. 115–118]. Інтерпретація положень наукової праці згаданих учених в аспекті освітньої галузі дає можливість виокремити такі критерії та індикатори готовності навчального закладу до інноваційного розвитку:

- забезпечення необхідними для інноваційної діяльності трудовими ресурсами (наявність висококваліфікованих і професійно підготовлених педагогічних кадрів);
- фінансові ресурси і державна підтримка (доступність цих ресурсів для фінансування інноваційних проектів і державна підтримка інноваційної активності);
- можливість налагодження співпраці з науково-дослідними установами;
- можливість комунікації та співпраці з іншими навчальними закладами, що працюють в інноваційному режимі;
- інтелектуальні активи (закріплені права інтелектуальної власності на авторські інновації педагогічних працівників);

– результат (вплив інноваційної діяльності навчального закладу на поліпшення іміджу освітньої установи на регіональному та всеукраїнському рівнях);

– інноваційний ефект (успішність інновацій в освітньому просторі області та країни; успішність самореалізації учнів та педагогів) [2, с. 115–118].

Порівнюючи означені підходи до розуміння критеріїв готовності закладу (установи, організації, підприємства) до інноваційного розвитку, висвітлені у працях науковців-освітян та вчених у галузі управління економікою, не можемо не погодитися з поглядом економістів щодо важливості необхідного і достатнього матеріально-технічного стану для інноваційної діяльності закладу освіти; не лише організаційного та кадрового, а і фінансового забезпечення інноваційної діяльності (зокрема, для фінансування інноваційних проєктів), а також державної підтримки інноваційної активності.

Для оцінювання готовності школи до поступального розвитку, на нашу думку, необхідно також дослідити наявність можливостей для популяризації розроблених інновацій; доступу до нової науково-педагогічної інформації; співпраці з науково-дослідними установами в організації дослідно-експериментальної роботи; імідж школи на суспільному рівні.

Ураховуючи зазначене, було обрано сім основних критеріїв та відповідних їм індикаторів конкурсного відбору шкіл – учасниць цільової обласної програми «Інноваційні школи Черкащини»:

1) *оптимальність матеріально-технічної бази навчального закладу для забезпечення якісної освіти (індикатори – відповідність стану будівель і приміщень навчального закладу державним стандартам (санітарним нормам та правилам); наявність необхідних кабінетів, лабораторій, бібліотеки, ігрової кімнати та кімнати для відпочинку першокласників, актової та спортивної зали, спортивного майданчика, майстерень, навчально-дослідних ділянок для забезпечення якісної освіти; зовнішня естетична культура пришкольньої території навчального закладу);*

2) *достатність інформаційно-технічних ресурсів для забезпечення якісної освіти (індикатори – наявність сучасної комп'ютерної техніки для якісного навчання учнів і професійної діяльності педагогічних працівників; наявність мультимедійної техніки, базового програмного забезпечення; прикладного програмного забезпечення для підтримки навчально-виховного процесу та супроводу управління навчальним закладом; швидкісного доступу до мережі Інтернет та сайту навчального закладу; стан забезпечення учнів і педагогічних працівників навчальною та довідковою літературою);*

3) *спроможність педагогічного колективу забезпечити інноваційний розвиток свого навчального закладу (індикатори – рівень досвідченості*

керівника навчального закладу; укомплектованість закладу педагогічними кадрами, вмотивованість їх розстановки; якісний склад педагогічних працівників; стан розроблення педагогічними працівниками авторських навчальних програм, затверджених в установленому порядку, та авторської навчально-методичної літератури, необхідної для забезпечення якісної освіти (підручників, посібників, методичних рекомендацій, друкованих статей у педагогічній пресі); здійснення педагогічним колективом закладу дослідно-експериментальної діяльності (всеукраїнського або регіонального рівня); участь педагогічного колективу закладу в науково-педагогічних проєктах; здійснення педагогічним колективом закладу інноваційної діяльності; стан підвищення кваліфікації педагогічних працівників (курси підвищення кваліфікації, проблемні курси, перепідготовка, стажування тощо); оптимальність організації методичної роботи);

4) *оптимальність організації та результативність навчально-виховної діяльності навчального закладу (індикатори – відповідність навчальних планів інтересам та запитам учнів і їхніх батьків як основних замовників освітніх послуг; наявність факультативних курсів та курсів за вибором, які сповна забезпечують варіативну складову навчальних планів; спроможність навчального закладу організовувати за потребою дистанційне навчання учнів; наявність гуртків, клубів та секцій згідно з інтересами і запитами учнів; рейтинг навчального закладу за результатами зовнішнього незалежного оцінювання; інтелектуальні досягнення учнів (призери міжнародних, всеукраїнських, обласних учнівських олімпіад; призери всеукраїнського, обласного етапів конкурсу-захисту робіт учнів – членів Малої академії наук); творчі та спортивні досягнення учнів);*

5) *стан демократизації управління навчальним закладом (індикатори – наявність організаційно-педагогічної моделі державно-громадського управління навчальним закладом, стан діяльності самоврядних органів управління школою, розвитку учнівського самоврядування, взаємодії школи з органами місцевого самоврядування та громадськістю; суспільний рейтинг навчального закладу);*

6) *оптимальність соціального захисту учасників освітнього процесу (індикатори – потенційні можливості закладу для організації медичного обстеження учнів та педагогічних працівників; стан організації харчування учнів; потенційні можливості для забезпечення соціальної підтримки дітей-сиріт, дітей з малозабезпечених сімей та інших учнів із соціально вразливих категорій; стан забезпечення інклюзивного навчання);*

7) *спроможність навчального закладу у подальшому виконувати роль опорної школи (індикатори – наявність Концепції та моделі інноваційного розвитку навчального закладу як опорної школи,*

прогностичної схеми підвозу учнів шкіл-філій до опорного навчального закладу; перспективне окреслення інвестиційних потреб школи).

Саме за такими критеріями й індикаторами було визначено 29 шкіл – учасниць цільової обласної програми «Інноваційні школи Черкащини». Протягом січня – березня 2017 року ці навчальні заклади у співпраці з науково-педагогічними працівниками КНЗ «Черкаський обласний інститут післядипломної освіти педагогічних працівників Черкаської обласної ради» розробляли перспективні моделі і програми інноваційного розвитку, а 10–11 квітня відбувся їх громадський захист.

Нині триває реорганізація діяльності інноваційних шкіл Черкащини відповідно до перспективних моделей і програм розвитку. З огляду на це, першочерговим завданням органів управління освітою райдержадміністрацій (міськвиконкомів) вважаємо створення організаційних, науково-методичних, кадрових, матеріально-технічних умов для підтримки інноваційного розвитку шкіл – учасниць Програми, що, переконані, сприятиме підвищенню якості регіональної системи освіти.

Література

1. Ващенко Л. М. Управління інноваційними процесами в загальній середній освіті регіону: монографія / Л. М. Ващенко. – К.: Вид. об'єднання «Тираж», 2005. – 380 с.
2. Гусєв В. О. Парадигма сталого інноваційного розвитку України / В. О. Гусєв, О. О. Мужилко // Економіка та держава. – 2011. – №9. – С.115–118.
3. Даниленко Л. І. Управління інноваційною діяльністю в загальноосвітніх навчальних закладах: монографія / Л. І. Даниленко. – К.: Міленіум, 2004. – 358 с.
4. Енциклопедія освіти / Акад. пед. наук України; головн. ред. В. Г. Кремень. – К.: Юрінком Інтер, 2008. – 1040 с.
5. Єльнікова Г. В. Теорія та методика оцінювання результатів діяльності загальноосвітнього навчального закладу / Г. В. Єльнікова // Теорія та методика управління освітою. – 2012. – №8. – [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: <http://tme.umo.edu.ua/docs/8/4.pdf>

6. Концепція Нової української школи [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: <http://mon.gov.ua/activity/education/zagalna-serednya/ua-sch-2016/>
7. Методика і технології оцінювання діяльності загальноосвітнього навчального закладу: посібник / авт.: О. І. Ляшенко, Т. О. Лукіна, І. Є. Булах, М. Р. Мруга. – К.: Пед. думка, 2012. – 160 с.
8. Теоретико-методичні основи підготовки керівників до оцінювання результатів діяльності загальноосвітнього навчального закладу: монографія / Г. В. Єльнікова, В. І. Куценко, В. І. Маслов та ін.; за ред. Г. В. Єльнікової. – К.: УМО, Пед. думка, 2012. – 220 с.
9. Федулова І. В. Підходи до оцінки рівня готовності підприємства щодо інноваційного розвитку / І. В. Федулова // Вісник Київського університету імені Тараса Шевченка: Економіка, 2011. – №124–125. – С. 37–40.

Анонси

Валерій ДАНИЛЕВСЬКИЙ

Готовність навчального закладу до інноваційного розвитку: обґрунтування критеріїв

У статті висвітлено критерії та відповідні їм індикатори, що дали можливість оцінити освітньо-розвивальний потенціал та спрогнозувати можливі перспективи подальшого розвитку навчальних закладів, які долучилися до конкурсного відбору учасників цільової обласної програми «Інноваційні школи Черкащини».

Ключові слова: загальноосвітній навчальний заклад, критерії, індикатори, цільова програма, інноваційний розвиток.

Валерий ДАНИЛЕВСКИЙ

Готовность учебного заведения к инновационному развитию: обоснование критериев

В статье освещены критерии и соответствующие им индикаторы, которые позволили оценить образовательно-развивающий потенциал и спрогнозировать возможные перспективы дальнейшего развития учебных заведений, задействованных в конкурсном отборе участников целевой областной программы «Инновационные школы Черкащины».

Ключевые слова: общеобразовательное учебное заведение, критерии, индикаторы, целевая программа, инновационное развитие.

Valeriy DANYLEVSKYI

Readiness of the educational institution for innovation development: substantiation of the criteria

The article deals with the criteria and indicators that assess educational potential and predict future perspectives of the further educational establishment functioning. Those mentioned schools are participants in the core programme contest «Innovative schools of Cherkassy Oblast».

Keywords: educational establishment, criteria, indicators, core programme, innovative development.